

“Сто газет і часопісаў разгарну, выдадзеных у Беларусі, / дзевяноста дзевяць разоў убачу мову суседняй дзяржавы / і толькі адзін, калі пашанцуе, раз – мову маёй зямлі”. Ён звяртаецца да беларускага народа з просьбай не забываць родную мову, бо забыццё народам сваёй мовы, на думку аўтара, гэта амаль тое самае, калі чалавек саромеецца сваёй маці: “Сёння матчынай мовы, а заўтра / Засароміўся маці самой?” Для пісьменніка няма нічога даражэйшага за мову, таму ён заклікае яе абараняць і не даваць у крыўду: “А задумае вораг з далёкага краю / Апляваць, адабраць, знішчыць мову маю / Не дазволю / Не дам / Не прадам / Не змяню / І да смерці за волю тваю пастаю”.

У сваіх вершах майстар слова неаднаразова падкрэслівае такія нацыянальныя рысы беларусаў, як гасціннасць, талерантнасць, дабрачыннасць. Беларусаў заўсёды лічылі народам міралюбівым, цягавітым і адначасова маўклівым, які стрымліваў усе нягоды і не скардзіўся на свой лёс. Ніл Гілевіч неяк заўважыў: “Беларускі народ і ў маўчанні вялікі”. Гэтым выслоўем ён звяртае ўвагу на тое, што беларускі народ маўчыць не таму, што сказаць няма чаго ў адказ, а таму, што менавіта ў маўчанні – наша сіла.

Паэт-публіцыст неаднаразова звяртае увагу на слаўнае гераічнае мінулае беларусаў, а таму з гонарам заяўляе: “У нас не толькі граць ды копаць – / у нас гісторыя была”. Адчуванне непарыўнай сувязі з мінулым свайго народа, гонар за тых пакаленні продкаў, што жылі перад намі, іх справы і подзвігі – усё гэта гучыць у наступным паэтычным выказванні: “Мы ўзышлі не з насення, што ветрам занесена, / – Мы не дзікай травы самаросля парасткі. / У глыбінях зямлі, гераічнай і песеннай, / Нашых душ карані – з вузлякамі упартасці”. Моцным грамадска-патрыятычным пачуццём, пачуццём нацыянальнай самасвядомасці і адказнасці за свой народ і Радзіму напоўнены наступныя ўсім вядомыя паэтычныя радкі з рамана ў вершах “Родныя дзеці”: “Мы – тройчы дзеці ў вечным крузе: / Мы – дзеці роднае сям’і, / І дзеці маці-Беларусі, / І дзеці матухны-Зямлі”...

Заклучэнне. Такім чынам, у выяўленых і прааналізаваных намі афарыстычных выслоўях Ніла Гілевіча выразна семантызуюцца асаблівасці гістарычнага мінулага нашага народа, рысы яго характару і менталітэту, нацыянальна-культурная адметнасць беларусаў як самастойнага этнасу.

1. Гілевіч Н. Выбраныя творы: У 2 т. Т. 1. Вершы, паэмы, п’есы. – Мн.: Маст. літ., 1991. – 478с.
2. Калеснік, У. Усё чалавечэе: літ. партрэты, арт., нарысы / У. Калеснік. – Мінск: Маст. літ., 1993. – 381 с.
3. Леванюк, А.Я. Майстры кажучь... Беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі: слоўнік афарызмаў / А.Я. Леванюк. – Брэст, 2010.

МАСТАЦКАЕ ЎВАСАБЛЕННЕ ТРАДЫЦЫЙ НАРОДНАЙ СМЕХАВОЙ КУЛЬТУРЫ Ў “ЛЕГЕНДЗЕ АБ БЕДНЫМ Д’ЯБЛЕ...” У. КАРАТКЕВІЧА

Марозаў А.І.,

*магістрант ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Падстаўленка В.Ф., канд. філал. навук, дацэнт*

У артыкуле аналізуецца спецыфіка ўвасаблення народнай карнавалізацыі ў “Легендзе аб бедным д’ябле...” Караткевіча. Таксама тут акцэнтуюцца ўвага на адметных момантах карнавальнага “спосабу мыслення”, якія паслужылі падмуркам для стварэння патрэбнага камічнага эфекту ў тэксце.

Мэта артыкула: выявіць характэрныя рысы карнавалізацыі падзей і вобразаў, прадстаўленыя ў мастацкім свеце названага твора.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання ў артыкуле паслужыла “Легенда аб бедным д’ябле і адвакатах сатаны” Уладзіміра Караткевіча. Асноўнымі для навуковага аналізу абраны прыёмы канкрэтна-гістарычнага, структурна-тыпалагічнага і дэскрыптыўнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Трэба адзначыць, што па сваім характары вобразная сістэма твора вельмі блізкая да рамана “Хрыстос прыжамліўся ў Гародні”, што робіць гэтыя два прыклады блізкімі па спосабах стварэння мастацкасці і прыёмах уздзеяння на чытача. І раманы і аповесць напісаны ў адзіным сугучным настроі, дзе падобныя па духу героі трапляюць у вы-

прабавальныя сітуацыі, якія робяць іх сапраўднымі людзьмі. Увогуле, можна адзначыць, што гэтыя творы валодаюць моцным гуманістычным пафасам.

Калі гаворыць пра задуманы настрой абодвух твораў, то сам Караткевіч пісаў, што раман “Хрыстос прызямліўся ў Гародні” не камедыя і не трагедыя, а трагікамедыя, смех праз слёзы” [2, 492]. Амаль такі ж пасыл мы вычытваем на першых старонках аповесці пра д’ябла: “задумайся над сур’ёзным і ўсміхніся жарту. І ў жарце адшукай сур’ёзнае, а ў сур’ёзным – цень усмешкі...” [3, 73-74]. Атмасферу смешнага ў абодвух творах стварае непаўторныя прыклады жывога народнага гумару.

Такая блізкасць паміж вобразнымі сістэмамі твораў невыпадковая, гэта адзначаў і Караткевіч у сваёй біяграфіі “Дарога, якую прайшоў”. Там аўтар згадаў, што хацеў бы напісаць тры маленькіх аповесці, не аб’яднаныя нічым, акрамя агульнай задумы і яшчэ стылю: з’едлівага, але знешне рамантычнага. Тут гаворыцца пра аповесці “Легенда аб бедным д’ябле...” і “Хрыстос прызямліўся ў Гародні”, апошняя з якіх перарасла ў раман.

“Легенда аб бедным д’ябле і аб адвакатах сатаны” – так гучыць поўная назва аповесці, падзеі якой адбываюцца ў XVI стагоддзі. З назвы ўзнікае некаторая лагічная неадпаведнасць і загадкавасць. Аўтар аповесці адзначаў, што гэты твор пра цемрашальства, якое панавала на беларускіх землях у апісаны перыяд. Таму ў назве аповесці можна ўбачыць цікавую адсылку да культуры сярэднявечных рэлігійных дыспутаў, дзе адным з удзельнікаў мог быць чалавек на пасадзе адваката д’ябла. Такім чынам у назве адлюстраваны супярэчлівы дух сярэднявечнай культуры.

Цікава выглядае вобраз гаспадара “таго” свету, гэта кіраўнік на высокай пасадзе, які дбае пра сваю гаспадарку і на самай справе не выклікае ніякіх адмоўных асацыяцый. Увогуле, у творы ўсё наўмысна пастаўлена “з ног на галаву” і асацыятыўна звязана з зямнымі ўладарамі. Такі прыём з’яўляецца характэрным для традыцыі народнай карнавальнай культуры. Вучоны М. Бахцін так пісаў адносна карнавала: “для яго вельмі характэрна своеасаблівая логіка “адваротнасці”, логіка безперапынных перамяшчэнняў верху і нізу, твара і заду, характэрны разнастайныя віды пародый і травестый, зніжэнняў, прафанацый” [1, 9]. Прыклады такіх трансфармацый сустракаюцца напрацягу ўсёй аповесці, твор насычаны імі.

Сам сюжэт твора можна разглядаць як алюзію на “Боскую камедыю”, або на “Хаджэнне Багародзіцы па пакутах”. Толькі пекла і зямля тут мяняюцца месцамі. “Боская камедыя” згадваецца і ў самім тэксце аповесці: “Гм... “Боская камедыя”. Што ж, ідэя ядрэнная. Час, час выставіць усё гэта ў камічным святле. І даўно трэба праславіць пекла” [3, 83].

Адметна тое, што гумарыстычныя праявы ў аповесці сканцэнтраваны больш ва ўмоўна першай частцы твора, дзе аўтар знаёміць нас з побытам пекла. Падзеі зямныя характарызуюцца больш сур’ёзным і нават трагічным настроем.

Пекла ў аповесці прадстаўлена, па-першае, па-за часам, а па-другое, у вобразе нейкага тэхнічнага камбіната, які выконвае пастаўленыя задачы. Як даведваемся пазней, гэта задачы выхаваўчага плану. У камічнай версіі пекла Караткевіча галоўным з’яўляецца не пакаранне за зямныя праступкі, а перавыхаванне грэшнікаў: “куды падзенецца выхаваўчы эффект нашай установы, калі ўсе будуць сеяць цвёрдасць у душах, якія мы павінны выхоўваць” [3, 76].

Адпаведна далей камічна апісваецца “незвычайнае” пекла, дзе ў звычайным кабінце засядае ўладар іншасвету. На дзвярах тут змешчаны надпіс: “Прыёмная яго вялікасці Сатаны”. Гэтым вобраз пекла камічна прыніжаецца аўтарам, робіцца больш зразумелым, з прыкметамі чалавечага свету. Гэта праяўляецца ў агульнай арганізацыі працэсу, тэхнічных момантах (напрыклад, падтрымкі ціску ў катлах), а таксама ў агульнай бюракратычнасці туэйшай сістэмы. Усё гэта стварае камічны эффект і прымушае чытача пасмяяцца. Пекла апісваецца як прастора з зямнымі праблемамі, якія не абмінулі і самога Люцыпара. Напрыклад, мы назіраем зусім побытавую сітуацыю з перабоямі сувязі ў пекле: “Падстанцыя. Алё... Бяда з гэтымі тэлефонамі... Так, Люцыпар... Так, дэлегацыю майго марсіянскага калегі стрэну сам” [3, 74]. Як бачым, лексіка сатаны таксама спрошчаная, ачалавечаная, прыніжаная да зямной гаворкі. Сам жа Люцыпар вымушаны мірыцца з такой сітуацыяй і выглядае бездапаможным. Зусім супярэчлівы выгляд маюць выказванні гаспадара пекла, калі той даведваецца пра “дысцыплінарны праступак” галоўнага героя: “Так, - крычыць у тэлефон Сатана, - так... судзіць. Гэтага патрабуе грамадскае сумленне. Езус-Марыя, даскакаліся...” [3, 76]. Парадаксальна, што такія словы, як *грамадскае сумленне*, *Езус*, *Марыя*, аўтар укладвае ў вусны сатаны, а, з іншага боку, зямныя служкі царквы ўзнагароджваюць д’ябла вышэйшым царкоўным ордэнам.

Такім чынам, У. Караткевіч спрабуе выкрыць ілжывую сутнасць апісаных ім царкоўнікаў і даводзіць сітуацыю да поўнага алагізму.

Дапаўняе вобраз “партыйнага” пекла сцена суда над д’яблам Рагачом, якая больш нагадвае стылізацыю на таварыскі суд з адпаведным вынікам. Вось, напрыклад, напоўненая ідэйным пафасам прамова пракурора: “мы не павінны забываць, што дабро не дрэме, што пагуранне прывядзе нас на край пагібелі. Згаснуць нашы ачагі, загіне наша культура. Далоў рэнегатаў! Шалёнаму сабаку сякуць хвост па самую галаву! Грыміць авацыя” [3, 79].

У іранічнай форме раскрываецца ў аповесці і антываенны пафас. Паказальнай у гэтым плане з’яўляецца дзейнасць Рады па раззбраенні: “Не ўзброішся – не раззброішся. Як жа магчыма раззброіцца, не ўзброіўшыся папярэдне да зубоў?” [3, 123]. Гэта галоўная думка старшыні рады, якая па сваёй сутнасці супярэчыць задачам прадпрыемства. Такі ход разваг аўтара вельмі падобны да таго, які ўжыў Джордж Оруэл у рамане “1984”, дзе Міністэрства міра займалася выключна вядзеннем вайны.

Заклучэнне. Можна адзначыць, што сярод праяўных твораў У. Караткевіча, у якіх адлюстроўваюцца традыцыі народнай смехавой культуры, аповесць “Легенда аб бедным д’ябле...” займае значнае месца. У творы вельмі яскрава ўжываюцца прыёмы стварэння камічных сітуацый, заснаваныя на традыцыйных народных “смехавых” аспектах. Камізм паказаных сітуацый быў важным сродкам апеляцыі да “зямных” праблем сучаснага аўтара грамадства.

1. Бахтин, М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и ренессанса / М. Бахтин. – М.: Художеств. лит., 1990. – 543 с.
2. Караткевіч, У. Збор твораў. У 25 т. Т. 5. Легенды. Навела. Паэма. Аповесць: 1960 – 1972 / У. Караткевіч. – Мінск: Маст. літ., 2013. – 541 с.
3. Караткевіч, У. Збор твораў: У 8 т. Т. 6. Хрыстос прыязміўся ў Гародні. / У. Караткевіч. – Мінск: Маст. літ., 1990. – 494 с.

ОСОБЕННОСТИ ПОВЕСТВОВАНИЯ В РОМАНЕ «В 4.50 ИЗ ПАДДИНГТОНА» АГАТЫ КРИСТИ

Мацкевич Л.Л.,

*магістрант ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь
Научный руководитель – Боровко В.Ю., доктор филол. наук, профессор*

Агата Кристи – одна из самых известных писательниц XX века. По мнению английских исследователей, ее детективы стоят по популярности на третьем месте в мире после Библии и произведений Вильяма Шекспира. Актуальность изучения художественного наследия Агаты Кристи и в частности специфики повествовательных особенностей романа «В 4.50 из Паддингтона (4.50 from Paddington)» состоит в необходимости постижения стиля успешного автора.

Цель данной работы заключается в определении особенностей повествования в романе «В 4.50 из Паддингтона».

Материал и методы. Материалом стал текст романа Агаты Кристи «В 4.50 из Паддингтона». В работе использованы конкретно-исторический и структурно-типологический методы осмысления литературного произведения.

Результаты и их обсуждение. В романе «В 4.50 из Паддингтона» события происходят где-то через десятилетие после окончания Второй мировой войны, когда Англия и англичане постепенно возвращаются к прежней мирной жизни. Это произведение было впервые опубликовано в ноябре 1957 года. Тогда оно воспринималось читателями как роман о современности. Данное произведение имеет закрученный сюжет, фактически его можно считать образцовой детективной историей. События в романе происходят накануне Рождества и во время Рождества, это своего рода счастливая рождественская история, немного омраченная убийством женщины. Провинциалка миссис Элспет Мак-Гилликади после предпраздничной поездки по лондонским магазинам захотела навестить свою старую подругу Джейн Марпл. По дороге поезд Элспет обгоняет другой, идущий параллельно, и Элспет видит, как мужчина, повернувшись к ней спиной, душил женщину. Старая женщина сообщает об этом контролеру и в полицию, но он ей не верит. Приехав в коттедж мисс Марпл, миссис Мак-Галликади рассказывает ей об убийстве. Мисс Марпл поверила подруге и решила раскрыть тайну убийства, найти тело жертвы. Сопоставление фактов убийства с расписанием поездов и местной географией привело